

JAROSŁAW ŁAPUCHA

Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu, Polska

Instytut Filozofii Chrześcijańskiej i Nauk Społecznych

ORCID: 0000-0002-5565-7814

Biblia dla kobiet. Spór o duchowość kobiety

THE BIBLE FOR WOMEN: A DISPUTE CONCERNING WOMEN'S SPIRITUALITY

Summary

For a long time in the Polish Church, a growing popularity of spirituality related to gender has been observed. New ministrative, retreatal or even editorial suggestions emerge that are intended only for either women or men. Nevertheless, when taking into consideration women's spirituality, it must be noted that there is currently no single, binding model. In public debates, there have been disputes concerning the role and proper place for women in the Church and in the world. The aforementioned polemics also regard the paradigm of woman's spirituality. An example of this is the discussion centred on the Polish version of *The Bible for Women*, published in 2020. Ongoing disputes revealed the diverse attitudes of women themselves towards the matter of understanding femininity as such, as well as women's spirituality. The aim of this research is to portray the feud over the spirituality of the modern woman based on the dispute over *The Bible for Women*. This problem is discussed against the background of the phenomenon of editions of Holy Scripture intended for women to depict the differences in defining the women's spirituality through two separate models. Thereafter, the Polish version of *The Bible for Women* is analysed with regard to additional content that was included in this publication. The essential part of this research is devoted to outlining and analysing the dispute over the above-mentioned publication. At the same time, the author aims to portray the way women's spirituality is currently defined, along with showing the way in which it is understood and appraised.

Keywords: woman's spirituality, the Bible for women, femininity, gender

Wstęp

Współcześnie zauważyć można wzmożone zainteresowanie tematem duchowości zarówno kobiet, jak i mężczyzn. Obserwuje się częstszą niż dotychczas praktykę organizowania różnego rodzaju rekolekcji, dni skupienia oraz sesji formacyjnych

przeznaczonych wyłącznie dla kobiet lub mężczyzn. Zjawisko to ma związek z postępującymi przemianami społeczno-kulturowymi oraz nowym spojrzeniem – także teologicznym – na kwestię rozumienia i przeżywania i kobiecości, i męskości. Zdaniem o. Józefa Augustyna SJ:

[...] w duchowości chrześcijańskiej wyróżnia się duchowość mężczyzn i kobiet. Obejmuje ona dwa odmienne obszary ludzkiego doświadczenia duchowego. Po pierwsze, pełnienie odmiennych zadań i odpowiedzialności, które związane są z męskością i kobiecością. [...] Drugim obszarem ludzkiego doświadczenia w rozważaniach o duchowości kobiety i mężczyzny są charakterystyczne męskie i kobiece cechy w sposobie przeżywania życia duchowego i modlitwy¹.

Nierzadko według kulturowo-religijnie utrwalonych wzorców męska duchowość opiera się na racjonalności oraz rozumności. Często wiązana jest z modelem militarnym – obrazem mężczyzny jako *miles Christi*. Natomiast duchowość kobiety bywa niekiedy postrzegana przez pryzmat emocjonalności, delikatności itp.²

W kontekście tym zaobserwować można również spór dotyczący właściwego ujęcia oraz rozumienia duchowości współczesnej kobiety. Podejmowane są próby stworzenia i redefiniowania modelu, który odpowiadałby tej duchowości. Egzemplifikację tego problemu może stanowić wydana w 2020 roku pierwsza polskojęzyczna *Biblia dla kobiet*³ oraz towarzysząca tej publikacji medialna debata. Wydanie to spotkało się zarówno z krytyką, jak i przychylnym przyjęciem. Autorom zarzucano m.in. chęć utrwalania dominującego kulturowo wizerunku kobiety. Tocząca się wokół publikacji polemika na nowo przyczyniła się do sformułowania pytań o paradygmat duchowości kobiety. Spór ten ukazał jednocześnie, jak różne jest postrzeganie tej kwestii w obrębie osób wierzących – nierzadko samych kobiet. Polemika stała się także okazją do wymiany spostrzeżeń na temat szeroko pojmowanej duchowości kobiety.

Zasadniczym celem niniejszej refleksji jest ukazanie sporu o duchowość kobiety, który toczył się w odniesieniu do wydanej w 2020 roku *Biblii dla kobiet* oraz dokonanie jego analizy. Problem badawczy niniejszego artykułu można zamknąć w pytaniu: jaki model duchowości kobiety zaproponowany został przez autorów *Biblii dla kobiet*, a jaki przez jej krytyków?

1 J. Augustyn, *Wstęp*, w: *Duchowość kobiety*, red. tenże, Kraków 2007, s. 6.

2 Zob. A. Draguła, *Reaktywacja wzorca mężczyzny jako miles Christi*, „Czas Kultury” (2009) 1, s. 39–44; tenże, *Ekstremalna Droga Krzyżowa. Stary czy nowy model duchowości męskiej?*, w: *(Nie)męskość w tekstach kultury XIX–XXI wieku*, red. B. Zwolińska, K.M. Tomala, Gdańsk 2019, s. 368–379.

3 *Biblia dla kobiet*, Częstochowa 2020.

Mając na uwadze wyszczególniony cel, artykuł podzielony został na trzy zasadnicze części. W pierwszej ukazany zostanie fenomen obcojęzycznych wydań Biblii dla kobiet. Autor dla pełniejszego zrozumienia tematu zamierza ukazać, że trend publikowania Biblii przeznaczonej wyłącznie dla kobiet nie stanowi żadnego *novum* w historii. W drugiej części autor zaprezentuje opublikowaną w 2020 roku *Biblię dla kobiet* z uwzględnieniem prezentowanych w niej treści oraz genezy jej powstania. Zasadniczą część niniejszego artykułu stanowić będzie część trzecia, w której autor przedstawi polemikę pomiędzy przeciwnikami omawianej publikacji a jej autorami oraz zwolennikami. Ukazany zostanie jednocześnie model współczesnej duchowości kobiety proponowany przez autorów *Biblii dla kobiet* oraz jej krytyków.

1. Fenomen wydań Biblii dla kobiet

Fenomen tworzenia wydań Pisma Świętego przeznaczonych wyłącznie dla kobiet nie jest pomysłem współczesnym. Jego początku należy szukać w działalności ruchów feministycznych już ponad sto pięćdziesiąt lat temu. Również współcześnie wielu teologów oraz biblistów przynależących do różnych denominacji dokonuje prób stworzenia nowych przekładów oraz komentarzy do poszczególnych fragmentów tekstu natchnionego. Interesują ich zwłaszcza te fragmenty, które są związane z kobietami.

Już w 1876 roku ukazał się kompletny anglojęzyczny przekład Pisma Świętego, zatytułowany *The Holy Bible: Containing the Old and New Testaments; Translated Literally from the Original Tongues*⁴. Jego autorką była protestancka teolożka Julia E. Smith. Nie było to wydanie przeznaczone *stricte* dla kobiet, jednak już to, że translacji nie dokonał mężczyzna, ale kobieta, zasługiwało wówczas na uwagę. Kiedy bowiem Smith podjęła decyzję o stworzeniu takiego przekładu, „wkroczyła na terytorium zarezerwowane dotąd wyłącznie dla mężczyzn, którzy zdawali o nim [Piśmie Świętym] relację poprzez swoje przekłady”⁵.

W 1895 roku po raz pierwszy w historii grupa teolożek związanych z rodzącym się w Stanach Zjednoczonych ruchem feministycznym opublikowała *The Woman's Bible*⁶ – zbiór komentarzy do passusów biblijnych, które – jak pisze Aleksander

4 Zob. J.E. Smith, *The Holy Bible: Containing the Old and New Testaments; Translated Literally from the Original Tongues*, Hartford 1876.

5 A. Gomola, *Myśl feministyczna w przekładach Biblii*, „Przekładaniec. Półrocznik Katedry UNESCO do Badań nad Przekładem i Komunikacją Międzykulturową UJ” (2010) 24, s. 214.

6 Zob. E.C. Stanton, *The Woman's Bible*, part. I–II, European Publishing Company, New York 1895–1898. Wydanie wznowiono w 2002 r.: E.C. Stanton, *The Woman's Bible. A Classic Feminist Perspective*, New York 2002.

Gomola – „stanowiły tradycyjny repertuar argumentów dla zwolenników patriarchalizmu [...]”⁷. To dwutomowe dzieło napisane przez Elizabeth C. Stanton oraz dwadzieścia sześć innych kobiet stanowiło absolutne novum na rynku wydawniczym. Było to dzieło z jednej strony przełomowe, cieszące się ogromnym zainteresowaniem, z drugiej zaś kontrowersyjne. Po raz pierwszy odważono się przedstawić kobiecie punkt widzenia w komentarzu do Biblii. Stanton zakwestionowała w *The Woman's Bible* tradycyjne stanowisko ortodoksji chrześcijańskiej sankcjonujące podporządkowanie kobiet mężczyznom⁸. Jak zauważa włoska publicystka Ritanna Armeni:

Biblia kobiet została zbojkotowana i ostro skrytykowana przez Towarzystwo Biblijne, a także przez stowarzyszenia feministyczne. Nie można było zgodzić się na poddawanie pod dyskusję edukacyjnych i religijnych podstaw Pisma Świętego [...]”⁹.

Na początku XXI wieku ukazało się kilka wydań Pisma Świętego dla kobiet. Były to głównie przekłady typowo feministyczne, znacznie odbiegające w swej treści od oficjalnych tłumaczeń uznanych przez Kościół rzymskokatolicki. Należy wspomnieć choćby o *The Inclusive Bible. The First Egalitarian Translation*¹⁰ – angielskojęzycznym przekładzie całego Pisma Świętego. Tłumacze oraz tłumaczki chcieli „w konsekwentny sposób wprowadzić zasady feminizmu do tekstu Pisma Świętego”¹¹. Przykładem niemieckojęzycznego wydania może być *Bibel in gerechter Sprache*¹². Tytuł tego wydania, zgodnie z niemieckim oryginałem, należałoby tłumaczyć: „Biblia w sprawiedliwym języku”. Jednak, jak sugeruje Elżbieta Adamik, jedna z czołowych polskich teolożek feministycznych, właściwszym tłumaczeniem będzie „Biblia w języku oddającym sprawiedliwość (kobietom)”¹³.

W języku niemieckim ukazały się także inne wydania Pisma Świętego dla kobiet, których treść zasadniczo zgodna jest z tłumaczeniami afirmowanymi czy to przez Kościół rzymskokatolicki, czy przez Kościoły protestanckie. Przykładem

7 A. Gomola, *Myśl feministyczna...*, s. 214.

8 *Una Bibbia delle donne: venti teologhe riscrivono il testo sacro in chiave femminista*, 27.11.2018, https://www.repubblica.it/esteri/2018/11/27/news/una_bibbia_delle_donne_venti_teologhe_riscrivono_il_testo_sacro_in_chiave_femminista-212754286/ (dostęp: 19.01.2021).

9 R. Armeni, *Kobiety, Biblia i wolność*, 24.09.2020, <https://www.osservatoreromano.va/pl/news/2020-09/kobiety-biblia-i-wolnosc.html> (dostęp: 19.01.2021).

10 *The Inclusive Bible. The First Egalitarian Translation*, London 2009.

11 A. Gomola, *Myśl feministyczna...*, s. 220.

12 *Bibel in gerechter Sprache*, Gütersloh 2006.

13 E. Adamik, *Imię Boga jest nieprzetłumaczalne*, „Tygodnik Powszechny” 31.12.2006.

może być *Frauen Bibel*¹⁴, która ukazała się w 2007 roku. W opisach promujących to wydanie napisano:

Kobiety często czytają i rozumieją tekst biblijny inaczej niż mężczyźni. *Frauen Bibel* jest świadomie skierowana do współczesnych kobiet, które chcą kształtować swoją wiarę w żywy i aktywny sposób i które chcą sięgnąć po Biblię jako nieodzowne źródło¹⁵.

W wydaniu tym ograniczono się wyłącznie do „tekstów kobiecych”. Biblia ta zawiera 42 artykuły, w których dokonano omówienia jedynie perykop biblijnych ważnych z punktu widzenia kobiet.

Kolejnym przykładem jest tłumaczenie zatytułowane *Neues Leben. Die Bibel für Frauen*¹⁶. Promując ten przekład, wydawca pisze:

Bóg przemawia bezpośrednio do życia ludzi i porusza ich serca. [...] Bo zawsze chodzi o sprawy życiowe, które dotyczą nas dzisiaj [...]. Pokazują to również artykuły na dodatkowych, kolorowych stronach tej *Biblii Nowego Życia*. Są one napisane przez kobiety, które podróżują z Bogiem w swoim życiu i które ściśle łączą wiarę z życiem codziennym. Pokazują, jak słowo Boże może wpłynąć również na twoje życie¹⁷.

Oprócz tekstu natchnionego w omawianej Biblii znaleźć można obszerny, bo ponaddwustustronicowy dodatek, w którym dwadzieścia pięć autorek z różnych środowisk dzieli się z czytelnikami swoimi doświadczeniami związanymi z życiem codziennym i wiarą.

W 2018 roku nakładem protestanckiego wydawnictwa Labor et Fides ukazała się francuskojęzyczna *Une Bible des femmes*¹⁸. Została ona przygotowana pod redakcją trzech teolożek: Pierrette Daviau, Lauriane Savoy i Élisabeth Parmentier. Wydanie to jest wynikiem pracy ponad dwudziestu kobiet specjalizujących się w teologii zarówno protestanckiej, jak i katolickiej. Stanowi ono nawiązanie i odniesienie do wydanej pod koniec XIX wieku *The Woman's Bible*. Redaktorki skorzystały z odkryć nauk biblijnych oraz osiągnięć ruchów feministycznych. Dzięki temu możliwe stało się rozwinięcie kilkunastu głównych tematów dotyczących kobiet przy jednoczesnym podkreśleniu, w jaki sposób można czytać teksty biblijne w nowej (kobiecej) optyce. W *Une Bible des femmes* dokonano krytycznej

14 *Frauen Bibel*, red. G. Theuer, Stuttgart 2007.

15 <https://www.exlibris.ch/de/buecher-buch/deutschsprachige-buecher/frauen-bibel/id/97-83460252707> (dostęp: 21.01.2021).

16 *Neues Leben. Die Bibel für Frauen*, red. F. Bielefeldt, A. Rein, E. Werner, Witten 2019.

17 <https://www.scm-brockhaus.de/neues-leben-die-bibel-fuer-frauen-7497417.html#Artikelbeschreibung> (dostęp: 22.01.2021).

18 *Une Bible des femmes*, red. P. Daviau, L. Savoy, É. Parmentier, Genève 2018.

reinterpretacji biblijnych perykop w kluczu feministycznym. Zdaniem autorów wydanie zrodziło się z potrzeby czasów. Wielu ludzi wykazuje głęboką ignorancję bądź brak podstawowej wiedzy na temat Biblii i proponowanych w niej wartości. Jednocześnie starano się przekazać myśl przewodnią dzieła, która według Savoy brzmi: „wartości feministyczne i czytanie Biblii nie wykluczają się”¹⁹.

W 2020 roku ukazała się włoskojęzyczna edycja omawianej publikacji, zatytułowana *La Bibbia delle donne. Venti teologhe rileggono i passi controversi dei testi sacri*²⁰. Wydanie to wywoływało skrajne opinie zarówno wśród katolików, jak i protestantów. Sara Tourn – włoska publicystka – zaznaczyła, że

[...] praca ta proponuje refleksję na temat kondycji kobiet w Kościele na przestrzeni dziejów, wychodząc od kilku kluczowych tematów: kobiecych twarzy Boga, ciała i skromności, odwagi, bezpłodności i macierzyństwa, podporządkowania, archetypu „femme fatale” [...]”²¹.

Natomiast przywoływana już Armeni zauważa:

[...] czytelnik *Biblii kobiet* znajdzie odwrócenie męskiego obrazu Boga, „brodatego starca, życzliwego i sympatycznego”, i odkrycie w mistycznej tradycji żydowskiej Jego cech macierzyńskich i kobiecych. Odkryje, że główny atrybut Boga – mądrość – ma zawsze charakter kobiecy i nosi „cechy siostry, matki, ukochanej, gościnnej gospodyni, wyzwolicielki, zaprowadzającej pokój”²².

2. Biblia kobiet dla kobiet

W połowie 2020 roku nakładem Edycji Świętego Pawła ukazała się pierwsza w Polsce *Biblia dla kobiet*. Jest to publikacja licząca 1503 strony. Tekst natchniony zajmuje 1438 stron, a pozostałe 65 to różnego rodzaju komentarze oraz wskazówki do pracy z Pismem Świętym. Te ostatnie napisały przede wszystkim kobiety, które zajmują się biblistyką, teologią, pedagogiką oraz psychologią. Autorzy *Biblii dla kobiet* skorzystali z gotowego przekładu z języków oryginalnych opracowanego przez Zespół Biblistów Polskich z inicjatywy Towarzystwa Świętego Pawła. Po raz pierwszy został on użyty w 2008 roku w tak zwanej Biblii Paulistów. W omawianym

19 *Una Bibbia delle donne: venti teologhe riscrivono il testo in chiave femminista*, 27.11.2018, https://www.repubblica.it/esteri/2018/11/27/news/una_bibbia_delle_donne_venti_teologhe_riscrivono_il_testo_sacro_in_chiave_femminista-212754286/ (dostęp: 22.01.2021).

20 *La Bibbia delle donne. Venti teologhe rileggono I passi controversi dei testi sacri*, red. P. Daviau, L. Savoy, É. Parmentier, Piemme 2020.

21 S. Tourn, *Esce in Italia una nuova Bibbia delle donne*, 28.07.2020, <https://riforma.it/it/articolo/2020/07/28/esce-italia-una-nuova-bibbia-delle-donne> (dostęp: 22.01.2021).

22 R. Armeni, *Kobiety, Biblia i wolność...*

wydaniu przedrukowano jego tekst zasadniczy bez wprowadzania żadnych zmian. Autorzy nie zamierzali ingerować w treść Pisma Świętego, ale wyróżnić je przez charakterystyczną szatę graficzną, oprawę oraz dołączone do tekstu biblijnego materiały, które nawiązują do szeroko rozumianego tematu kobiecości.

Biblia dla kobiet wpisuje się w nurt tak zwanych wydań i „tłumaczeń dedykowanych konkretnym grupom lub potrzebom”²³. W historii translacji Pisma Świętego taki zabieg nie jest niczym nowym. Podstawowym rodzajem tłumaczeń są oczywiście przekłady konfesyjne. Niemniej, jak zauważa Marcin Majewski:

[...] także różne potrzeby jednej wspólnoty doczekały się różnych tłumaczeń Biblii. Już w średniowieczu nowe zadania i wyzwania wspierano kolejnymi tłumaczeniami Biblii. I tak powstawał nowy przekład, gdy był potrzebny tekst Pisma Świętego [...] do liturgii, dla celów egzegetyczno-teologicznych czy dla celów kaznodziejskich²⁴.

Współcześnie zauważyć można także praktykę tworzenia specjalnych wydań Biblii z uwzględnieniem potrzeb odbiorców. W ostatnim czasie w języku polskim ukazały się m.in. takie wydania Pisma Świętego, jak *Biblia dla górali*²⁵, *Biblia dla moderatorów*²⁶, czy znane szerszej grupie odbiorców Biblię dla dzieci i młodzieży. Na rynku wydawniczym znaleźć można również komiksowe lub obrazkowe wydania Pisma Świętego. Coraz częstszym zabiegiem są także tak zwane egzemplarze okolicznościowe Biblii (np. z okazji I komunii świętej).

W recenzji omawianego wydania Małgorzata Bilska uznała je za chybiony pomysł:

O ile jednak uzasadnione są wydania dla dzieci i młodzieży, które mają wprowadzać je w świat „dorosłej Biblii” [...], to po co dzielić Biblię płciowo? Nie ma Biblii dla mężczyzn, są różne wydania Biblii dla... ludzi²⁷.

Na temat genezy omawianego wydania na stronie wydawcy można przeczytać:

Czy musimy przekonywać świat, że Biblia jest jedna i ta sama dla wszystkich? Ta sama zarówno dla mężczyzn, jak i dla kobiet? Nie musimy. I nie chcemy. [...] Ale czy my, kobiety, nie możemy zaprojektować własnego wydania Pisma Świętego? [...] Wydać tej jedynej, niezmiennej i niepowtarzalnej Księgi z taką grafiką i oprawą, jak my tego chcemy? Na

23 Zob. M. Majewski, *Jak przekłady zmieniają Biblię. O przekładach i przekładaniu Pisma Świętego raz jeszcze*, Kraków 2019, s. 106–108.

24 Tamże, s. 106.

25 Zob. *Nowy Testament w przekładzie na gwargę górali Skalnego Podhala*, Zakopane 2003.

26 Zob. L. Coleman, R. Popowski, *Nowy Testament dla moderatorów*, Warszawa 2010.

27 M. Bilska, *Biblia dla homo nieviastus*, 26.05.2020, <https://wiesz.pl/2020/05/26/biblia-dla-homo-nieviastus/> (dostęp: 13.01.2021).

malinowo?²⁸ Z tytułem Biblia dla kobiet? Co w domyśle oznacza: „My, kobiety, dla nas, kobiet”. Oczywiście, że możemy! I to właśnie zrobiliśmy²⁹.

Warto zauważyć, że czasownik podsumowujący pracę wydawniczą jest wyrażony w rodzaju niemęskoosobowym, co pozwala wnioskować, że jest to wydanie, które wymyśliły i przygotowały kobiety – kobiety dla kobiet. Pomysłodawcy, a właściwie pomysłodawczyni *Biblii dla kobiet*, decydując się na takie wydanie – jak wynika z cytowanej wypowiedzi – pragnęły spersonalizować Biblię pod kątem kobiet. To, że przeważająca część autorek tekstów to kobiety, może świadczyć, iż wydawca dokonał założenia, w myśl którego treści autorstwa kobiet w większym stopniu trafią do adresatek tego wydania.

Dalej na stronie wydawcy czytamy:

Biblia dla kobiet jest głosem kobiet Kościoła, mówiącym, że mamy pełne prawo zarówno do naszej ogromnej siły i odwagi wypływającej z mądrości, jak też do niezwyklej wrażliwości na drugiego człowieka i absolutnie nie musimy ani nie powinniśmy zrezygnować z żadnej z tych cech, bo Bóg chce nas widzieć właśnie takie – piękne kobiety do zadań specjalnych!³⁰

Zdaniem pomysłodawców tego projektu *Biblia dla kobiet* ma być czymś na wzór manifestu kobiecości we współczesnym świecie. Jest to głos „kobiet Kościoła”, który ma zwrócić uwagę na złożoność kobiecej tożsamości, na którą składają się nie tylko piękno i wrażliwość, ale także siła, odwaga czy mądrość. Publikacja ta ma być więc wyraźnym znakiem i sygnałem wskazującym na to, że pierwiastek kobiecy zajmuje istotne miejsce w porządku Kościoła oraz społeczeństwa.

Dokonując zestawienia omawianej Biblii z innymi wydaniami Pisma Świętego, zwrócimy uwagę na niewielką liczbę komentarzy, w które została ona zaopatrzona przez wydawcę. Większość komentarzy i przypisów została usunięta. Te objaśnienia, które pozostawiono, zostały umieszczone nie pod tekstem – jak to zazwyczaj bywa – ale na końcu poszczególnych ksiąg. Zabieg ten nie został w żaden sposób uzasadniony przez twórców rzeczony Biblii. Należy zwrócić uwagę także na to, że *Biblia dla kobiet* posiada imprimatur z 2008 roku, którego udzielił bp Zygmunt

28 Jeśli chodzi o barwę okładki *Biblii dla kobiet*, wydawnictwo nie jest w tej kwestii konsekwentne, gdyż w jednym miejscu informuje, że jest ona koloru malinowego, a innym razem, że jest wrzosowa. Na stronie wydawnictwa można też znaleźć Biblię w okładce barwy turkusowej. Dlatego też w dalszej części tekstu przy okazji cytowania treści ze strony Edycji Świętego Pawła są rozbieżności.

29 *Biblia dla kobiet*, <https://edycja.com.pl/?p=2836> (dostęp: 13.01.2021).

30 Tamże.

Zimowski. Słusznie zatem zauważa Bilaska, że aprobatą władzy kościelnej na druk „[...] dotyczy więc Biblii Paulistów, a nie tego projektu”³¹.

W strukturze *Biblii dla kobiet* można wyodrębnić trzy zasadnicze części. Pierwszą stanowi wprowadzenie składające się z czterech tekstów: *Bóg nie obył się bez Matki* (papież Franciszek); *Kobieta – apostołka piękna* (s. Anna Maria Pudełko AP); *Kobieta – Boża partnerka do zadań specjalnych* (Maria Miduch) oraz *Godność kobiety w świetle słowa Bożego* (fragmenty *Listu do kobiet* Jana Pawła II). Ponadto we wstępie znajduje się wykaz skrótów biblijnych oraz innych oznaczeń. Drugą i zasadniczą część stanowi tekst biblijny w przekładzie paulistów. Całość zamyka zbiór artykułów – w miejscu posłowania – zatytułowanych *Przewodnik po Biblii*, stanowiących swoistą „instrukcję obsługi” księgi natchnionej. W tej części znaleźć możemy m.in. teksty ks. Marca d’Agostina: *Święta Księga; Stary i Nowy Testament; Przeszkody w dobrej pracy z Biblią czy Metody poznania Słowa Bożego pięcioma zmysłami*. Ponadto w końcowym dodatku zamieszczono następujące teksty: *Obecność Maryi w Starym i Nowym Testamencie* s. Judyty Pudełko PDDM; *Zanim zaczniesz czytać Pismo Święte* o. Andrzeja Kiejzy OFMCap oraz *Metoda modlitwy słowem Bożym „Droga, Prawda i Życie”* s. M. Iwony Kopacz PDDM³².

Na koniec warto wspomnieć o samej szacie graficznej omawianej publikacji. W nocy wydawniczej na stronie Edycji Świętego Pawła w odniesieniu do *Biblii dla kobiet* można przeczytać:

Pierwsza w Polsce Biblia wydana w stylizację, która wychodzi naprzeciw wrażliwości estetycznej kobiety – wrzosowa okładka, wytłaczane kwiaty, aksamitne wykończenie oprawy, zachwycająca grafika³³.

W innym miejscu s. Anna Maria Pudełko AP pisze:

Okładka jest w kolorze malinowym we wzorzyste kwiatki. To dla kobiety bardzo miłe, takie skojarzenie tchnienia życia, wiosny³⁴.

Autorzy tym samym zdają się sugerować, że przyjęta przez nich w *Biblii dla kobiet* linia designerska jest odzwierciedleniem poczucia estetycznego większości współczesnych kobiet. Wrzosowa (malinowa) lub turkusowa aksamitna okładka z wytłoczonym wzorem kwiatowym może wskazywać na dominujący kulturowo

31 *Biblia dla homo nieviastus...*

32 Por. *Biblia dla kobiet...*

33 <https://www.edycja.pl/produkty/biblia-i-biblistyka/pismo-swiete/biblia-dla-kobiet-wersja-etui-zamykanym-na-zamek> (dostęp: 13.01.2021).

34 *Pierwsza w Polsce Biblia dla kobiet. Bez problemu zmieści się w... torebec!*, <https://misyjne.pl/pierwsza-w-polsce-biblia-dla-kobiet-bez-problemu-zmieci-sie-w-torebce/> (dostęp: 14.01.2021).

wizerunek kobiety. Dominika Frydrych – katolicka dziennikarka – odnosząc się do dyskusji wokół omawianego wydania, a szczególnie do dyskusji na temat jego szaty graficznej, zadała pytanie, czy *Biblia dla kobiet* to nie przypadkiem

[...] powielanie tanich, popkulturowych klisz, że róż jest dla dziewczynek, a niebieski dla chłopców? Kolejna cegiełka dołożona do wzmacniania najprostszycy stereotypów? W estetyce i w samym pomysle, bo, jak słyszę w promocyjnym wideo, „po raz pierwszy w Polsce – Biblia dla kobiet”³⁵.

3. Polemika wokół Biblii dla kobiet

Wydana w 2020 roku *Biblia dla kobiet* stała się okazją do podjęcia szerszej debaty na temat wizji kobiety oraz jej roli w Kościele. Przy tej okazji zaczęto także na nowo formułować pytania dotyczące współczesnego modelu kobiecej duchowości oraz potrzeby jego reinterpretacji. Analizując wypowiedzi zarówno zwolenników *Biblii dla kobiet*, jak i tych, którzy sceptycznie ustosunkowali się do tego projektu, można wyróżnić dwa modele argumentacji. Pierwszy – stosowany głównie przez autorów wydania oraz osoby pozytywnie się do niego odnoszące – to model dominującego kulturowo wizerunku kobiety. Drugi natomiast to model krytyczny, mający na celu dekonstrukcję utrwalonego społecznie lub kulturowo paradygmatu kobiety.

Polemikę wokół *Biblii dla kobiet* zapoczątkowała recenzja *Biblia dla homo nieviastus* przywoływanej już Małgorzaty Bilskiej. Autorka krytycznie zinterpretowała teksty zawarte w *Biblii dla kobiet* oraz negatywnie oceniła zasadność tego rodzaju publikacji. W tle całej polemiki wyczytać można, że spory te dotyczą zasadniczo pytania o współczesny sposób postrzegania i rozumienia tego, co kobiece, a co męskie. Prowadzona debata sprowadzała się niejednokrotnie do dyskusji na temat stereotypów, jakie pojawiają się wokół tego tematu.

Autorka poddała krytyce zasadność wydania publikacji i wypunktowała te treści, które jej zdaniem są błędne. Już na samym wstępie recenzji czytamy:

Przekroczono bowiem granicę, której przekroczyć nie wolno. Wykorzystano Pismo Święte do propagowania kłamstw, ignorując nauczanie Kościoła. Ponieważ nauka unicestwiła wiele stereotypów, do ich wtórnej sakralizacji i legitymizacji wykorzystano Biblię – i aurytet papieża³⁶.

35 D. Frydrych, *Katolicki „projekt lady”? Na marginesie sporu o „Biblię dla kobiet”*, <https://deon.pl/kosciol/komentarze/katolicki-projekt-lady-na-marginesie-sporu-o-biblie-dla-kobiet,898312> (dostęp: 14.01.2021).

36 M. Bilska, *Biblia dla homo nieviastus...*

Bilska zarzuca autorom recenzowanego dzieła chęć utrwalania – w Kościele i poza nim – dominującego kulturowo wizerunku kobiety, który ze względu na przeobrażenia społeczno-kulturowe, nowe spojrzenie teologiczne oraz rozwój ruchów feministycznych traci na sile. Zdaniem autorki ten projekt znacząco deformuje prawdziwy obraz kobiety i jej złożonej duchowości. Z lektury tekstów zawartych w publikacji wyłania się stereotypowy obraz kobiety ujmowanej przede wszystkim w kategoriach piękna, macierzyństwa, uległości, posłuszeństwa czy niesamodzielności³⁷.

Podobny zarzut w kontekście prezentowanej polemiki podniosła katolicka publicystka Magda Fijołek:

Współczesny Kościół w Polsce, choć nadal uchodzi za bastion konserwatyzmu, nie jest już Kościołem, w którym rola kobiety sprowadza się do posłuszeństwa mężczyźnie, a jedynym pożądanym (nomen omen...) „charyzmatem” kobiety nie jest już tylko „piękno” ani fałszywie pojmowana „pokora”³⁸.

Piękno duchowe oraz macierzyństwo są niewątpliwie pozytywnymi i ważnymi elementami składającymi się na definicję kobiecości, jednak nie jedynymi. Według publicystki określanie kobiety wyłącznie przez pryzmat powyższych cech stanowi przejaw niesprawiedliwości oraz dyskryminacji, gdyż kobieta posiada bardziej złożoną i bogatą podmiotowość.

Pozostałe trzy cechy wymienione przez Bilską: uległość, posłuszeństwo oraz niesamodzielność, stanowią przykład wciąż funkcjonującego w świadomości wielu przekonania co do pozycji i roli kobiety. Ten model społecznego funkcjonowania kobiety sięga w swej genezie czasów patriarchalnych. Jak zauważyła Joanna Petry Mroczkowska – eseistka i krytyk literacki – „niejednokrotnie przekonanie to utrzymuje, że kobieta jest zależna, bierna, bez aspiracji wykraczających poza wypełnianie roli żony i matki”³⁹. Współcześnie coraz częściej taki model rozumienia pozycji kobiety jest społecznie nieakceptowalny. „«Biblia dla kobiet» [...] na nowo wypycha ją [kobietę] w przedsoborowy stereotyp istoty nie do końca rozumnej, uległej i skupionej na powierzchowności. A na to wśród polskich katoliczek coraz częściej po prostu nie ma zgody” – konkluduje Fijołek⁴⁰.

W dalszej części swojej recenzji Bilska poddała krytyce również narrację, w jakiej utrzymane zostały artykuły zawarte w dodatku do *Biblii dla kobiet*. Autorka

37 Tamże.

38 M. Fijołek, *Spór wokół „Biblii dla kobiet”*. *Katolicki nareszcie się klóć*, <https://deon.pl/kosciol/komentarze/spor-wokol-biblii-dla-kobiet-katolicki-nareszcie-sie-klodc>, 892705 (dostęp: 9.02.2021).

39 J.P. Mroczkowska, *Kobiecość po amerykańsku – duch i ciało*, „W Drodze” (2000) 4, s. 10.

40 M. Fijołek, *Spór wokół „Biblii dla kobiet”*...

zauważyła, że „teksty zaproponowane przez autorów *Biblii dla kobiet* stanowią „tradycjonalistyczną reakcję na feministyczne postulaty kapłaństwa kobiet i ideologię «gender»”⁴¹. Zdaniem publicystki w ten sposób wydana Biblia – z umieszczonymi w niej dodatkami oraz selektywnym podejściem autorów do tekstów papieskich – ma służyć jedynie legitymizacji oraz uautentycznianiu proponowanych na nowo konserwatywnych poglądów na temat wizji kobiety we współczesnym świecie. Jednocześnie autorka zaznaczyła, że tego rodzaju opracowanie jest „hamulcem dla rozwoju ruchów kobiecych w Kościele”⁴². Należy jednak stwierdzić, że tezy sformułowane przez Bilską nie mają poparcia w tekstach autorek *Biblii dla kobiet* i wydają się niemerytoryczne. W artykułach zawartych w omawianej publikacji trudno znaleźć bowiem odniesienia i treści, które choćby w najmniejszym stopniu dotyczyły przywołanych przez Bilską tematów głośno dyskutowanej kwestii *gender* czy dopuszczenia kobiet do święceń. Teksty te – choć w pewnym stopniu utrwalają tradycyjny model kobiety i jej miejsca w Kościele, społeczeństwie i rodzinie – nie wykazują znamion reakcji czy apologii wobec wspomnianych zagadnień.

Bilską zwróciła także uwagę na to, że autorzy publikacji próbują w swoich tekstach przyjąć kategorię piękna jako podstawowego kryterium kobiecości. Można w tym miejscu postawić pytanie, czy współczesna kobieta chce być definiowana przez kategorię piękna. Warto też się zastanowić, o jakim pięknie – zewnętrznym czy wewnętrznym – mówią autorzy i krytycy dodatków w *Biblii dla kobiet*. Siostra Anna M. Pudełko AP w tekście zatytułowanym *Kobieta – apostołka piękna* podkreśla istotę i wartości piękna w życiu każdej kobiety. W artykule są m.in. takie śródtytuły: *Czy jestem piękna?; Jak mam odkryć swoje piękno?; Piękno Boga jest we mnie, a także Jestem piękna umysłem*. Autorka tak pisze w swoim tekście:

Każda kobieta bez względu na to, ile ma lat, nosi ukryte w głębi swojego serca niepokojące ją pytanie. [...] „Czy jestem piękna? Czy w moim sercu jest coś zachwycającego, urzekającego?”. Od odpowiedzi na to pytanie wiele zależy. Zależy jakość życia i poczucie spełnienia samej pytającej. [...] nie ma wątpliwości, że jesteś piękna! Tak, jesteś, właśnie ty! To jest ta niesamowita, dobra nowina dla każdej z nas⁴³.

Autorka pytanie o piękno uczyniła pytaniem niemal egzystencjalnym i przypisała mu ogromną wagę. „Główną ambicją kobiety, jak się dowiedziałam, jest odkrywanie własnego piękna w oczach mężczyzny (katoliczka – w oczach

41 M. Bilską, *Biblia dla homo nieviastus...*

42 Tamże.

43 A.M. Pudełko, *Kobieta – apostołka piękna*, w: *Biblia dla kobiet*, Częstochowa 2020, s. 7–13.

mężczyzny – Jezusa)” – krytykuje Bilaska⁴⁴. Monika Białkowska, dziennikarka i teolożka, zauważyła, że taki sposób definiowania kobiety – jako istoty pod każdym względem pięknej – może przez wielu zostać potraktowany jako próba redukcji zalet kobiety do wartości jedynie estetycznych. Jednocześnie jest zdania, że we współczesnym świecie „pojęcie piękna się zdewaluowało” i tym samym zbliżyło się niebezpiecznie w kierunku kiczu, tandety oraz błędnie rozumianego estetyzmu⁴⁵. Białkowska stwierdza:

Są matki, które afirmują swoje córki na sto różnych sposobów, byle tylko nie skupiać się na pięknie, bo dziewczynka bardzo łatwo utożsami je z urodą. One mają być silne, mądre, dobre. Nie marzą o „byciu urzekającymi”⁴⁶.

Kulturowe wzorce wizerunku kobiety posiadają etykiety, za którymi kryją się określone układy cech dotyczące wyglądu i piękna fizycznego oraz duchowego. Według dziennikarki w układach tych niejednokrotnie brakuje takich cech, jak mądrość, niezależność, samodzielność, kreatywność czy odwaga. Budowane przez wieki przekonanie społeczne na temat kobiety z jednoczesnym pominięciem przytoczonych powyżej kategorii jest dzisiaj nie do zaakceptowania.

W dodatku do *Biblii dla kobiet* obok homilii papieża Franciszka⁴⁷ umieszczono także fragmenty *Listu do kobiet* z 1995 roku autorstwa Jana Pawła II⁴⁸. Bilaska zarzuca autorom projektu, że w omawianym wydaniu przedrukowano jedynie fragmenty wspomnianego listu, a nie cały tekst dokumentu. Tym samym, zdaniem publicystki, dokonano manipulacji tekstem papieskim. Wybrano bowiem tylko te części listu, które bardziej odpowiadały koncepcji prezentowanego dzieła. „Są to tylko fragmenty. Podane w sposób, który bardzo zmienia jego [listu] znaczenie” – zaznacza Bilaska⁴⁹. Taki zabieg, bez wzięcia pod uwagę kontekstu, w jakim powstał dokument papieski, wpływa niewątpliwie negatywnie na rozumienie przez czytelników prawidłowego przesłania, które wyrażone zostało w całości *Listu do kobiet*. „Śródtytuły – czytamy dalej w recenzji – wydawca dodał arbitralnie, nie ma ich w oryginale. Brzmią np. *Poszanowanie tożsamości kobiety; Macierzyńskie*

44 M. Bilaska, *Biblia dla homo nieviastus...*

45 M. Białkowska, *Biblia nie jest „dla kobiet”*, 22.06.2020, <https://wiesz.pl/2020/06/22/biblia-nie-jest-dla-kobiet/> (dostęp: 12.02.2021).

46 Tamże.

47 Franciszek, *Bóg nie obył się bez Matki. Homilia na uroczystość Świętej Bożej Rodzicielki Maryi*, 1.01.2019, w: *Biblia dla kobiet...*, s. 2–6.

48 Jan Paweł II, *Godność kobiety w świetle słowa Bożego* [wybrane fragmenty *Listu do kobiet* z 29.06.1995], w: *Biblia dla kobiet...*, s. 22–32.

49 M. Bilaska, *Biblia dla homo nieviastus...*

królowanie Maryi [...]”⁵⁰. Bilaska zaznacza, że znamienne jest także to, że autorzy dokonali zmiany tytułu papieskiego dokumentu. W *Biblii dla kobiet* brzmi on: *Godność kobiety w świetle Słowa Bożego*. Tytuł właściwy – *List do kobiet* – podano w tekście identyczną czcionką jak śródtytuły. Zabieg ten, pomimo informacji wydawniczej o tym fakcie, nie został w żaden sposób umotywowany. Podobnie usunięcie poszczególnych fragmentów z tekstu nie doczekało się stosownego komentarza ze strony pomysłodawców *Biblii dla kobiet*. Nie ma żadnej informacji na temat tego, jakie części *Listu do kobiet* zostały usunięte i dlaczego⁵¹.

Tekst autorstwa Bilskiej, który zapoczątkował wspomnianą debatę, doczekał się natychmiastowej i stanowczej reakcji ze strony autorów i pomysłodawców *Biblii dla kobiet*. Maria Miduch, jedna ze współautorek projektu, odpowiedziała na zarzut Bilskiej podważający zasadność wydania *Biblii dla kobiet*:

Czy wydanie Biblii dedykowane kobietom jest potrzebne? Każde wydanie Biblii jest potrzebne! Są kobiety, które odnajdą się w tym projekcie i dedykowana im księga Pisma Świętego skłoni je do rozpoczęcia lektury. Są takie, które się w tym nie odnajdą. I bardzo dobrze, bo jesteśmy zupełnie różne i takie powinnyśmy pozostać⁵².

Podobnego zdania jest ks. Daniel Łuka SSP, dyrektor generalny Edycji Świętego Pawła:

Biblia nie została podzielona w oparciu o kryterium płci. Tekst Pisma Świętego to tekst identyczny, jak w pozostałych wydaniach Biblii Edycji Świętego Pawła [...] natomiast wydanie to miało odpowiadać na potrzebę publikacji Pisma Świętego w wersji bardziej niż wydania standardowe odpowiadającej wrażliwości estetycznej kobiet [...]”⁵³.

Miduch stoi na stanowisku, że jeśli tego rodzaju wydanie zachęci kogoś do lektury słowa Bożego, jest pomysłem jak najbardziej potrzebnym i trafionym. A to, że są też kobiety, które sceptycznie podchodzą do tego projektu, wskazuje jedynie na istnienie naturalnej dyferencjacji w obrębie gustów i potrzeb duchowych kobiet. Miduch podkreśliła także, że nie można zgodzić się z prezentowanym przez Bilską poglądem, z którego wynika, iż kobiety korzystające np. z duszpasterstwa stanowego, jeżdżące na rekolekcje czy dni skupienia dla kobiet lub sięgające po serie

50 Tamże.

51 Pod tekstem wydawca umieścił lakoniczną informację: „Fragmenty listu zostały opatrzone tytułem, śródtytułami i wyróżnieniami pochodzącymi od wydawcy”.

52 M. Miduch, *Kobiety bez jednego wzorca. Polemika*, 30.05.2020, <https://wiesz.pl/2020/05/31/kobiety-bez-jednego-wzorca-polemika/> (dostęp: 16.02.2021).

53 D. Łuka, „*Biblia dla kobiet*” jest „grzeszna”? *To stwierdzenie szokujące*, 5.06.2020, <https://wiesz.pl/2020/06/05/biblia-dla-kobiet-jest-grzeszna-to-stwierdzenie-shokujace/> (dostęp: 16.02.2021).

wydawnicze wyłącznie dla nich przeznaczone, „są infantylne, nieświadome swojej kobiecości i ustępujące swojego miejsca w Kościele mężczyznom”⁵⁴. Zdaniem Łuki zadziwiające jest także to, że we współczesnym świecie nikogo nie oburza istnienie odrębnych serii produktów czy usług przeznaczonych wyłącznie dla kobiet, natomiast wydanie *Biblii dla kobiet* przez Bilską odczytywane jest jako transgresja⁵⁵.

Siostra Anna Maria Pudełko AP nie zgodziła się z arbitralnym przypisywaniem autorom *Biblii dla kobiet* zamiaru szkodzenia innym – głównie kobietom. W polemice z recenzją Bilskiej zauważyła, że jej autorka

[...] nie zapytała nas o cele, motywacje, intencje, które nam przyświecały. Co więcej, to ona, nie wysłuchawszy nas, już wie, dlaczego to zrobiliśmy, jakie intencje i motywacje nami kierują, jak podstępne mamy cele i jak chcemy uciemnić i uwstecznić polskie katoliczki, podając im do ręki „Biblię dla kobiet” i do tego „wykorzystując ją jako młot na feministki”⁵⁶.

Pomysłodawcy projektu stoją na stanowisku, że ich publikacja nie miała na celu jakiegokolwiek dyskryminacji kobiet. Niemal wszyscy z autorów wydania zawrócili uwagę na to, że Bilską podeszła do lektury tekstów z „założoną z góry” tezą. Stosunek publicystki do treści zawartych w publikacji zdaniem s. Jolanty Judyty Pudełko PDDM był co najmniej wybiórczy. Autorzy zarzucili również recenzentce „selektywną percepcję”⁵⁷. Siostra Anna Maria Pudełko podważa także intencje, które przyświecały Bilskiej podczas recenzowania Biblii. Stwierdziła ona,

[...] że prawdziwym zarzewiem tego dyskursu nie jest ani troska o słowo Boże, ani o Magisterium Kościoła, które zresztą Autorka cytuje również bardzo wybiórczo, według tego, co jest potrzebne do poparcia własnych tez dotyczących roli kobiety w Kościele⁵⁸.

Jednocześnie jest zdania, że debata na temat roli oraz obecności kobiety w Kościele i poza nim jest niewątpliwie potrzebna i cenna. Podkreśla przy tym, że „podjęjąc jednak ten temat, należy uważać, by nie spłaszczać jednostronnie dyskusji właśnie przez tego typu wypowiedzi, jak artykuł Pani Małgorzaty Bilskiej”⁵⁹. Autorka odpowiedziała także na postawiony jej zarzut, że w tekście zatytułowanym

54 Tamże.

55 Zob. D. Łuka, „*Biblia dla kobiet*”...

56 A.M. Pudełko, *Piękna umysłem, sercem, wolą i ciałem. Polemika*, 30.05.2020, <https://wiesz.pl/2020/05/30/pekna-umyslem-sercem-wola-i-cialem-polemika/> (dostęp: 9.02.2021).

57 Zob. tamże; a także J.J. Pudełko, *Biblia dla homo nieviastus czy dla kobiet?*, 28.05.2020, <https://wiesz.pl/2020/05/28/biblia-dla-homo-nieviastus-czy-dla-kobiet/> (dostęp: 9.02.2021).

58 Tamże.

59 Tamże.

Kobieta apostołka piękna dokonała próby ukazania wartości piękna w życiu kobiety jako kategorii nadrzędnej. W polemice zaznaczyła ona, że celem jej tekstu było przede wszystkim zwrócenie uwagi czytelniczek na wartość odkrywania przez kobiety „najgłębszej, istotowej tożsamości” w odniesieniu do wewnętrznej i osobowej relacji z Bogiem. Relację tę buduje się przede wszystkim na słowie Bożym, a najlepszą metodą do jego poznawania – zdaniem autorki – jest obecna od wieków w Kościele metoda *lectio divina*. Dopiero w konfrontacji z Bogiem ukrytym w swoim słowie kobieta jest w stanie odkryć prawdę na temat piękna w swoim życiu⁶⁰.

W polemikach ustosunkowano się także do zarzutu, że *Biblia dla kobiet* ma stanowić konserwatywną reakcję i odpowiedź na proponowane przez różnego rodzaju ruchy feministyczne postulaty święcenia kobiet oraz propagowanie ideologii *gender*. Pomysłodawcy projektu uznali go za niedorzeczny, podobnie jak opinię, że ich publikacja jest „hamulcem dla rozwoju ruchów kobiecych w Kościele”. Ich zdaniem ze strony Bilskiej zabrakło elementarnej wiedzy na temat misji, która przyświeca Edycji Świętego Pawła. „Misją Edycji Świętego Pawła było i jest propagowanie słowa Bożego w taki sposób i w takiej formie, aby było ono jak najbardziej przystępne dla wiernych”⁶¹ – konkluduje Łuka.

Zakończenie

Podsumowując, należy stwierdzić, że polskojęzyczne wydanie *Biblii dla kobiet* nie jest pomysłem oryginalnym, gdyż tego rodzaju publikacje pojawiają się już niemal od ponad dwóch wieków. Trzeba jednak podkreślić, że w środowisku katolickim w Polsce takie wydanie stanowi pewne novum. Publikacja ta wzbudziła wiele emocji – nierzadko skrajnych. Przez krytyków uznana została za pomysł chybiony, który zarówno w założeniu, jak i formie ma na celu obronę tradycyjnego, kulturowo utrwalonego wizerunku kobiety. Zdaniem oponentów dzieło to nacechowane jest stereotypowym podejściem do problemu kobiecości jako takiej. Sami autorzy nie zgadzają się z takimi opiniami. Ich zdaniem pomysł z wydaniem tego rodzaju Biblii związany był przede wszystkim z wyjściem naprzeciw potrzebom współczesnych katoliczek. Publikacja *Biblii dla kobiet* nie miała na celu apologii tradycyjnego modelu kobiecości, nie była też próbą przeciwstawienia się jakimkolwiek współczesnym postulatом feministycznym czy innym. Niewątpliwie pozytywnym efektem tego sporu było podjęcie na nowo refleksji i dyskusji na temat roli oraz miejsca kobiet w Kościele oraz w świecie – adekwatnego do zmienionej

⁶⁰ Tamże.

⁶¹ D. Łuka, „*Biblia dla kobiet*”...

sytuacji społecznej kobiet. Należy zauważyć, że tocząca się debata nie dotyczyła jedynie samej publikacji, lecz podejmowała również – a może przede wszystkim – kwestie dotyczące modelu kobiecości ujętego w perspektywie religijnej. Analizując argumenty przeciwników wydania, jak i jego zwolenników, zauważyć można zróżnicowane podejście do kwestii rozumienia duchowości kobiet w świecie współczesnym. W sporze wokół *Biblia dla kobiet* wyróżnić można co najmniej dwa stanowiska – dwie propozycje paradygmatu duchowości kobiet. Pierwszy model to duchowość ujęta w bardzo konserwatywny sposób, ukształtowana w Tradycji Kościoła przez wieki. Kobieta oraz jej duchowość definiowane są tu w odniesieniu do piękna duchowego, macierzyństwa, a także posłuszeństwa na wzór Maryi. Drugi model duchowości kobiety – krytyczny wobec tego pierwszego – wpisuje się w nurt feministyczny, a przynajmniej feminizujący. Podkreśla on takie cechy w duchowości, jak mądrość, odwaga, niezależność czy racjonalność, a więc cechy przypisywane zazwyczaj duchowości męskiej. Model ten prezentowany jest przede wszystkim przez krytyków analizowanego wydania.

Biorąc pod uwagę głosy zarówno zwolenników, jak i przeciwników wydania *Biblia dla kobiet*, należy stwierdzić, że problem modelu kobiecej duchowości wymaga się dalszej merytorycznej debaty, która winna być prowadzona zarówno przez duchownych, teologów świeckich, jak i przede wszystkim przez same kobiety.

Bibliografia

- Adamik E., *Imię Boga jest nieprzetłumaczalne*, „Tygodnik Powszechny” 31.12.2006.
- Armeni R., *Kobiety, Biblia i wolność*, 24.09.2020, <https://www.osservatoreromano.va/pl/news/2020-09/kobiety-biblia-i-wolnosc.html> (dostęp: 19.01.2021).
- Augustyn J., *Wstęp*, w: *Duchowość kobiety*, red. J. Augustyn, Kraków 2007, s. 5–9.
- Białkowska M., *Biblia nie jest „dla kobiet”*, 22.06.2020, <https://wiesz.pl/2020/06/22/biblia-nie-jest-dla-kobiet/> (dostęp: 12.02.2021).
- Bibel in gerechter Sprache*, Gütersloh 2006.
- Biblia dla kobiet*, Częstochowa 2020.
- Biblia dla kobiet*, <https://edycja.com.pl/?p=2836> (dostęp: 13.01.2021).
- Bilska M., *Biblia dla homo nieviastus*, <https://wiesz.pl/2020/05/26/biblia-dla-homo-nieviastus/> (dostęp: 13.01.2021).
- Coleman L., Popowski R., *Nowy Testament dla moderatorów*, Warszawa 2010.
- Draguła A., *Reaktywacja wzorca mężczyzny jako miles Christi*, „Czas Kultury” (2009) 1, s. 39–44.

- Draguła A., *Ekstremalna Droga Krzyżowa. Stary czy nowy model duchowości męskiej?*, w: *(Nie)męskość w tekstach kultury XIX–XXI wieku*, red. B. Zwolińska, K.M. Tomala, Gdańsk 2019, s. 368–379.
- Fijołek M., *Spór wokół „Biblii dla kobiet”. Katolicki nareszcie się klóćca*, <https://deon.pl/kosciol/komentarze/spor-wokol-biblii-dla-kobiet-katolicki-nareszcie-siekloca,892705> (dostęp: 9.02.2021).
- Franciszek, *Bóg nie obył się bez Matki. Homilia na uroczystość Świętej Bożej Rodzicielki Maryi*, 1.01.2019, w: *Biblia dla kobiet*, Częstochowa 2020, s. 2–6.
- Frauen Bibel*, red. G. Theuer, Stuttgart 2007.
- Frydrych D., *Katolicki „projekt lady”? Na marginesie sporu o „Biblię dla kobiet”*, <https://deon.pl/kosciol/komentarze/katolicki-projekt-lady-na-marginesie-sporu-o-bible-dla-kobiet,898312> (dostęp: 14.01.2021).
- Gomola A., *Mysł feministyczna w przekładach Biblii*, „Przekładaniec. Półrocznik Katedry UNESCO do Badań nad Przekładem i Komunikacją Międzykulturową UJ” (2010) 24, s. 212–227.
- The Inclusive Bible. The First Egalitarian Translation*, London 2009.
- Jan Paweł II, *Godność kobiety w świetle słowa Bożego* [wybrane fragmenty *Listu do kobiet*, 29.06.1995], w: *Biblia dla kobiet*, Częstochowa 2020, s. 22–32.
- Łuka D., *„Biblia dla kobiet” jest „grzeszna”? To stwierdzenie szokujące*, 5.06.2020, <https://wiesz.pl/2020/06/05/biblia-dla-kobiet-jest-grzeszna-to-stwierdzenie-szokujace/> (dostęp: 16.02.2021).
- Majewski M., *Jak przekłady zmieniają Biblię. O przekładach i przekładaniu Pisma Świętego raz jeszcze*, Kraków 2019.
- Miduch M., *Kobiety bez jednego wzorca. Polemika*, 30.05.2020, <https://wiesz.pl/2020/05/31/kobiety-bez-jednego-wzorca-polemika/> (dostęp: 16.02.2021).
- Mroczkowska J.P., *Kobiecość po amerykańsku – duch i ciało*, „W Drodze” (2000) 4, s. 10–18.
- Neues Leben. Die Bibel für Frauen*, red. F. Bielefeldt, A. Rein, E. Werner, Witten 2019.
- Nowy Testament w przekładzie na gwarę górali Skalnego Podhala*, Zakopane 2003.
- Pierwsza w Polsce Biblia dla kobiet. Bez problemu zmieści się w... torebce!*, <https://misyjne.pl/pierwsza-w-polsce-biblia-dla-kobiet-bez-problemu-zmieści-sie-w-torebce/> (dostęp: 14.01.2021).
- Pudelko A.M., *Kobieta – apostołka piękna*, w: *Biblia dla kobiet*, Częstochowa 2020, s. 7–13.
- Pudelko A.M., *Piękna umysłem, sercem, wolą i ciałem. Polemika*, 28.05.2020, <https://wiesz.pl/2020/05/30/piekna-umyslem-sercem-wola-i-cialem-polemika/> (dostęp: 9.02.2021).
- Pudelko J.J., *Biblia dla homo nieviastus czy dla kobiet?*, <https://wiesz.pl/2020/05/28/biblia-dla-homo-nieviastus-czy-dla-kobiet/> (dostęp: 9.02.2021).

Smith J.E., *The Holy Bible: Containing the Old and New Testaments; Translated Literally from the Original Tongues*, Hartford 1876.

Stanton E.C., *The Woman's Bible. A Classic Feminist Perspective*, New York 2002.

Stanton E.C., *The Woman's Bible*, part. I–II, European Publishing Company, New York 1895–1998.

Tourn S., *Esce in Italia una nuova Bibbia delle donne*, 28.07.2020, <https://riforma.it/it/articolo/2020/07/28/esce-italia-una-nuova-bibbia-delle-donne> (dostęp: 22.01.2021).

Una Bibbia delle donne: venti teologhe riscrivono il testo sacro in chiave femminista, 27.11.2018, https://www.repubblica.it/esteri/2018/11/27/news/una_bibbia_delle_donne_venti_teloghe_riscrivono_il_testo_sacro_in_chiave_femminista-21254286/ (dostęp: 19.01.2021).

Une Bible des femmes, red. P. Daviau, L. Savoy, É. Parmentier, Genève 2018.

<https://www.edycja.pl/produkty/biblia-i-biblistyka/pismo-swiete/biblia-dla-kobiet-wersja-etui-zamykanym-na-zamek> (dostęp: 13.01.2021).

<https://www.exlibris.ch/de/buecher-buch/deutschsprachige-buecher/frauen-bibel/id/9783460252707> (dostęp: 21.01.2021).

<https://www.scm-brockhaus.de/neues-leben-die-bibel-fuer-frauen-7497417.html#Artikelbeschreibung> (dostęp: 22.01.2021).

BIBLIA DLA KOBIEC. SPÓR O DUCHOWOŚĆ KOBIEC

Streszczenie

Od dłuższego czasu obserwujemy w Kościele w Polsce rosnącą popularność duchowości powiązanej z płcią. Pojawiają się coraz to nowe propozycje duszpasterskie, rekolekcyjne czy wydawnicze przeznaczone wyłącznie dla kobiet bądź dla mężczyzn. Jeśli chodzi o duchowość kobiety, należy zauważyć, że nie ma jednego, obowiązującego współcześnie modelu. W debacie publicznej toczą się spory na temat roli i miejsca kobiety w Kościele oraz świecie. Polemiki te dotyczą także paradygmatu duchowości kobiety. Egzemplifikację tego może stanowić dyskusja wokół wydanej w 2020 roku polskojęzycznej *Biblii dla kobiet*. Toczące się polemiki ukazały, jak bardzo zróżnicowane jest podejście samych kobiet do kwestii rozumienia kobiecości jako takiej oraz duchowości kobiet. Niniejszy artykuł ma na celu ukazanie sporu o duchowość współczesnej kobiety na przykładzie dyskusji wokół *Biblii dla kobiet*. Problem ten został omówiony na tle fenomenu, jakim są wydania Pisma Świętego przeznaczone dla kobiet, by ukazać różnice w definiowaniu duchowości kobiecej w dwóch odrębnych modelach. Następnie przeanalizowane zostaje polskie wydanie *Biblii dla kobiet* z uwzględnieniem dodatkowych treści, które zawarto w tej publikacji. Zasadnicza część artykułu została poświęcona ukazaniu i analizie sporu wokół omawianego wydania. Autor

próbuję jednocześnie ukazać, jak współcześnie definiowana jest duchowość kobiet oraz w jaki sposób jest ona rozumiana i oceniana.

Słowa kluczowe: duchowość kobiety, Biblia dla kobiet, kobiecość, płęć

Nota autorska

Jarosław Łapucha – mgr licencjat teologii, doktorant Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu, absolwent podyplomowych studiów z zakresu sądownictwa i administracji w Kościele (UKSW Warszawa); e-mail: jareklap@interia.pl.